

Izlaganje sa znanstvenog skupa

UDK 268:371.124
371.124:268

JOSIP BALOBAN

Uloga župnika-koordinatora u vođenju vjeronauka u školi*

* Ovo izlaganje održano je svećenicima Zagrebačke nadbiskupije u Zagrebu 4. svibnja 1992.

UVOD

II. vatikanski sabor, koji je u svojim konstitucijama, dekretima i deklaracijama osobito tražio pastoralno usmjerenje u dekretu "Presbyterorum ordinis" izričito ističe da je "prvenstveni zadatak prezbitera, kao suradnika biskupa, da svima naviještaju Božje Evanđelje".¹ Vjeronauk u školi sastavni je dio naviještanja Isusove Radosne vijesti. Budući da svećenik župnik nije jedini, ali je prvi navjestitelj Evanđelja u svojoj župnoj zajednici, razumljivo je da je on zainteresiran za sve pastoralno događanje na teritoriju njegove župne zajednice. To pastoralno događanje obuhvaća i djelovanje Crkve na razini škole u vidu školskoga vjeronauka. Zato je opravdano govoriti o ulozi župnika-koordinatora u vođenju vjeronauka u školi. No, najprije nekoliko riječi o mjestu i ulozi župnika u župnoj zajednici.

MJESTO I ULOGA ŽUPNIKA U ŽUPNOJ ZAJEDNICI

Gledano crkveno strukturalno, zatim teološki, pravno, a posebno pastoralno teološki, svećenik župnik je veoma važna i odgovorna osoba u Kristovoj Crkvi. Time nije umanjena važnost i odgovornost ostalih svećenika koji nisu župnici, primjerice kapelana, subsidijara, svećenika kateheta i svećenika profesora teologije. Štoviše, ona se jednostavno podrazumijeva. Isto tako nije umanjena ni osobna ni služiteljska odgovornost svakoga pojedinog vjernika laika. No ipak treba reći da je poslije sv. Oca, koji je "namjesnik Kristov i pastir opće Crkve na ovoj zemlji"², te poslije biskupa, koji su "postavljeni u Crkvi za pastire"³ župnik "vlastiti pastir povjerene mu župe koji vodi pastoralnu brigu za predanu mu zajednicu pod vlašću dijecezanskog biskupa u čiji je dio Kristove službe pozvan, da za tu zajednicu obavlja službu *naučavanja, posvećivanja i upravljanja* uz suradnju i drugih prezbitera ili đakona i uz pomoć koju mu pružaju vjernici laici, prema pravnoj odredbi".⁴ Osim toga, župa odnosno župna zajednica je "određena zajednica vjernika trajno ustanovljena u partikularnoj Crkvi, za koju je pastirska briga, pod vlašću dijecezanskoga biskupa, povjerena župniku kao njezinu vlastitom pastiru".⁵ Može li se i smije li se školski vjeronauk događati bez ikakvog znanja i uvida župnika na čijem se teritoriju nalaze škole u kojima se održava školski vjeronauk? Je li župnik odgovoran samo za katehizaciju koja se održava u župnim prostorima ili njegova nadležnost kao pastira vlastite župe zahvaća i školske prostore? Ta i slična pitanja nameću nam se od onog trenutka kada smo u Hrvatskoj počeli razmišljati i raspravljati o novom uvođenju vjeronauka u osnovne i srednje škole.

Mnesto i uloga župnika u njegovoj župnoj zajednici je izuzetno važna. S jedne strane stoga što se u svakoj župnoj zajednici konkretizira i ostvaruje Kristova Crkva u svim svojim osnovnim funkcijama odnosno zadaćama po kojima se događa spasenje pojedinaca, zajednice i svijeta. S druge strane i stoga što u temeljnu župnikovu djelatnost pripadaju osnovne funkcije *naviještanja* (evangelizacija i katehizacija), *vođenja euharistijskog slavlja* i *podjeljivanja sakramenata, predvođenja i izgrađivanja kršćanske zajednice* i *ostvarivanja dijakonije*. Nijedne od tih funkcija svećenik župnik ne može biti oslobođen. Štoviše, u manjim seoskim župama župnik sam ostvaruje te funkcije. U većim župama, osobito u velikim gradskim župama, svećeniku župniku pomažu njegovi suradnici gotovo u svim funkcijama. Ti suradnici su zaređene i zavjetovane osobe i vjernici laici. Upravo u tim većim

1. Dekret o službi i životu prezbitera "Presbyterorum ordinis", u: II. vatikanski koncil, Dokumenti. (latinski i hrvatski), Zagreb, 1970, t. 4.
2. Codex iuris canonici (hrvatski prijevod), Glas koncila, 1988, kan. 331.
3. Codex iuris canonici, kan. 375.
4. Codex iuris canonici, kan. 519.
5. Codex iuris canonici, kan. 515.

župama župnik koordinira svu pastoralnu djelatnost koja se događa u njegovoj župnoj zajednici. U svezi s tim može se reći: idealan župnik ne radi sve sam, ali u sve ima uvid; otkriva karizme koje niču u njegovoj župnoj zajednici i provjerava ih; naposljetku koordinira sve pastoralne djelatnosti na teritoriju svoje župne zajednice. Prema sadašnjem koncipiranju uvođenja vjeronauka u škole i sam školski vjeronauk odnosno svi uvjeti i čimbenici s kojima je taj vjeronauk povezan, pripada jednim dijelom u pastoralnu djelatnost određene teritorijalne župne zajednice.

ZAŠTO JE ŽUPNIK KOORDINATOR U VOĐENJU VJERONAUKA U ŠKOLI

Župnikovo koordiniranje u vođenju vjeronauka u školi temelji se na nekoliko sljedećih čimbenika: a) na specifičnosti statusa, poslanja i odgovornosti župnika; b) na službi vođenja pastoralnoga tima od strane župnika; c) na nužnoj komplementarnosti župnog i školskog vjeronauka; d) na izbjegavanju i sprečavanju negativnih iskustava već doživljenih u nekim zemljama Zapadne Europe i e) na specifičnosti vjeroučitelja, koji podliježe dvostrukom autoritetu.

a) Župnik je koordinator u vođenju vjeronauka u školi na temelju specifičnosti statusa, poslanja i odgovornosti, koje ima na razini svoje župne zajednice, na čijem teritoriju se nalaze škole u kojima se ostvaruje školski vjeronauk. Već je u prvoj točki (Mjesto i uloga župnika u župnoj zajednici) rečeno da je svećenik župnik odgovoran za koordiniranje svih pastoralnih djelatnosti koje se događaju na njegovom teritoriju. I to ne samo u smislu formalne reprezentativnosti, time što će se pojavljivati na pojedinim svečanostima u školi. I ne samo u smislu formalne kontrole kod izdavanja i produžavanja mandata pojedinom vjeroučitelju. Njegovo koordiniranje sastoji se prvenstveno u tome da po mogućnosti predlaže za vjeroučitelje one osobe koje sam dobro poznaje, da je po mogućnosti u svakoj područnoj osnovnoj školi prisutan sa sat ili dva vjeronauka, da

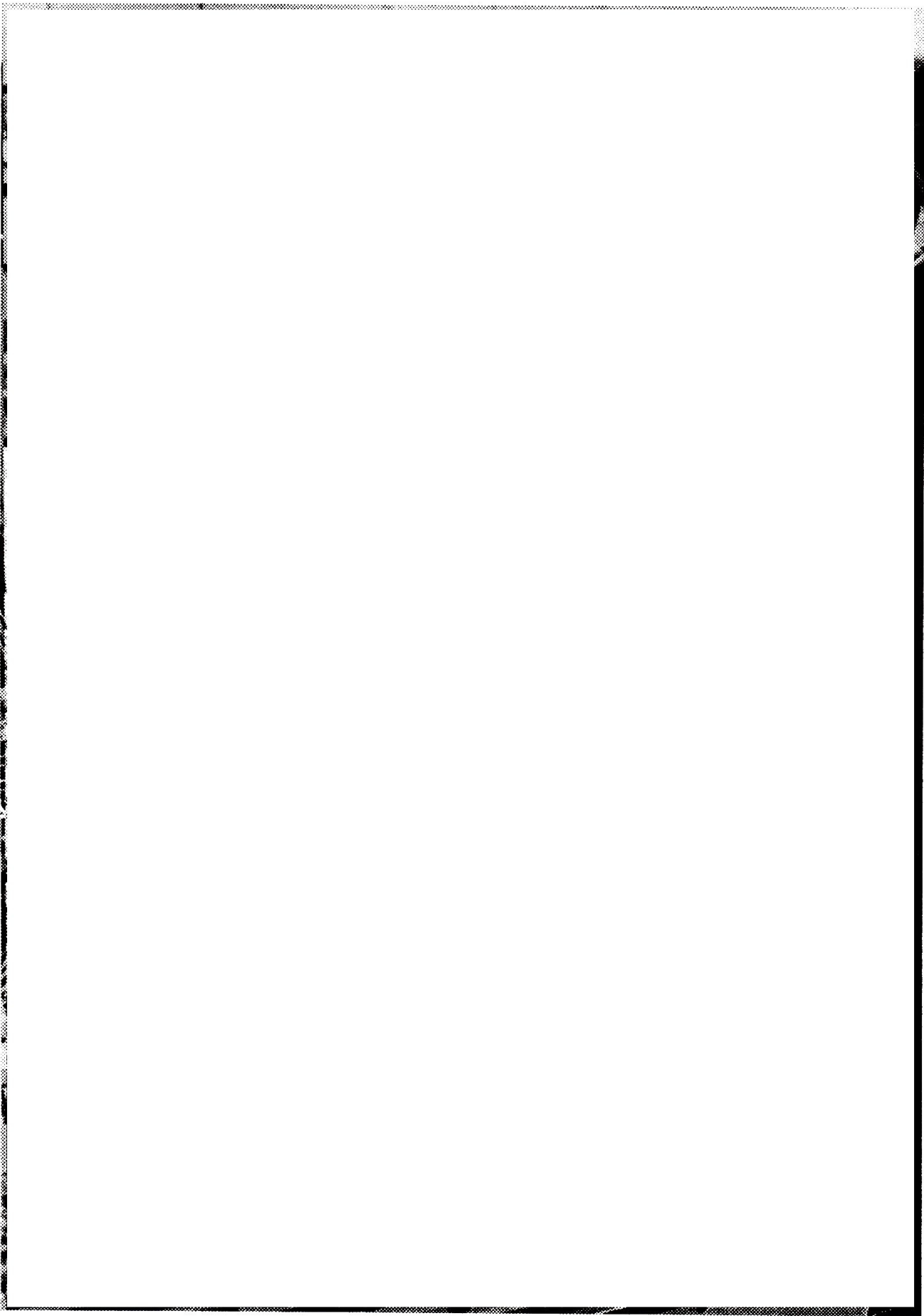
potiče vjeroučitelje da sudjeluju i u župnoj katehizaciji i na koncu da pomaže u rješavanju mogućih konfliktnih situacija u vezi s nekim vjeroučiteljima. Kod toga župnik je nezaobilazan i veoma važan čimbenik u lancu vjeroučitelj-ravnatelj-Povjerenstvo.

b) Župnik je koordinator i voditelj pastoralnoga tima. Taj tim čine ne samo župnikovi suradnici uključeni u pastoral župne zajednice, nego i vjeroučitelji koji imaju mandat za vjeronauk u školi na teritoriju određene župe. Stoga u školi ne smije biti vjeroučitelja koji nisu uključeni u pastoralni tim koji djeluje u župi u kojoj se nalazi i škola. Uključenost vjeroučitelja u određeni pastoralni tim postaje kompliciranijom u velikim gradovima u kojima, osobito u srednjim školama, vjeroučenici dolaze iz više župnih zajednica. Tada je nemoguće da vjeroučitelj bude prisutan u svim župama iz kojih mu dolaze vjeroučenici. Ali on može i mora biti aktivno prisutan barem u jednom pastoralnome timu. To vrijedi i za one slučajeve u kojima vjeroučitelj u školi predaje vjeronauk na teritoriju jedne župe, a stanuje na teritoriju druge.

c) Uključenost školskog vjeroučitelja u pastoralni rad župne zajednice na čijem teritoriju on djeluje temelji se istodobno i na komplementarnosti školskog vjeronauka i župne katehizacije. Kod jednog i drugog vjeronauka, koji su dvije grane istoga stabla, radi se u istoj crkvenosti, istom pokladu vjere, a različiti su jedino naglasci koji se postavljaju u školskom vjeronauku i u župnoj katehizaciji. U školskom vjeronauku jače su naglašene jedne, a u župnoj katehizaciji druge dimenzije vjere odnosno crkvenosti. Zato je idealno, ustvari je nužno, da vjeroučitelj u školi bude aktivno prisutan u zajednici gdje se okuplja većina njegovih vjeroučenika. Ta prisutnost može biti izražena i s pokojim satom vjeronauka u župi. Vjeroučitelj koji tvrdi da nema nikakvih obveza prema matičnoj župnoj zajednici ili prema ijednoj župnoj zajednici je vjeroučitelj deficitarnog shvaćanja svoga vlastitog poziva i poslanja. Takav vjeroučitelj ima veliki nedostatak u svojem vjerničkom svjedočenju u odnosu na svoje vjeroučenike.

d) Koordiniranje župnika u uvođenju vjeronauka u školi je potrebno i stoga da se izbjegnu i da se sprečavaju negativna iskustva pojedinih crkava Zapadne Europe. U tim crkvama ima dosta primjera školskih vjeroučitelja koji su izgubili svaki kontakt sa župnom zajednicom i koji su postali distanciranim kršćanima. Ta vrst vjeroučitelja uopće nije prisutna u župnoj zajednici s čijeg teritorija poučavaju djecu u školi. Mnogi od njih rijetko dolaze u Crkvu. Kod njih se uočava raskorak između govornog i činjenog. Vjeronauk što ga predaju i svjedočenje koje bi trebali davati svojim vjeroučenicima izgubili su svaku iskustvenu dimenziju vjere i svaku dimenziju urastanja mladih kršćana u neku konkretnu župnu zajednicu. Svjesno ili manje svjesno ti vjeroučitelji pridonose formiranju i rastu distanciranih kršćana. Njihova obveza prema Crkvi završava unutar školskog praga. Crkva u Hrvatskoj ne bi trebala dopustiti - koliko joj je to dakako moguće - sličan negativan razvoj, makar i kod manjeg dijela vjeroučitelja.

e) Župnikovo koordiniranje u vođenju vjeronauka u školi temelji se i na specifičnosti položaja vjeroučitelja, koji podliježe dvostrukom autoritetu. U budućnosti će upravo u ovoj dimenziji biti dosta sporenja u našoj crkvenoj, a vjerujem i u školskoj te uopće u društvenoj javnosti. Mnogi će pokušati na početku dokazati da župnik nema što tražiti ili zahtijevati od vjeroučitelja ukoliko ovaj radi svoj posao metodički i didaktički korektno, iako se posve distancirao od svoje župne zajednice. Kasnije će mnogi pokušati dokazati da Crkva uopće nema nekog velikog razloga uskraćivati mandat nekom vjeroučitelju samo zato što ona nije zadovoljna njegovim

izvanškolskim djelovanjem i ponašanjem. U takvoj diskusiji je nužno polaziti od toga da vjeroučitelj podliježe dvostrukom autoritetu: crkvenom i školskom. Taj autoritet nije prvenstveno kontrola nad vjeroučiteljem, iako i ona postoji od strane Crkve i školskih vlasti, već mu je svrha omogućavati i pospješivati optimalno funkcioniranje školskog vjeronauka. Za Crkvu u Hrvatskoj odnosno za (nad)biskupiju tri su bitna elementa crkvenog autoriteta u odnosu na vjeroučitelja u školi. To su Povjerenstvo dotične (nad)biskupije za vjeronauk u školi, teološka učilišta koja spremaju vjeroučitelje i župnik kao najneposrednija crkvena struktura na razini župe i škole. Sva tri autoriteta rade pod vodstvom i u ime biskupa. Župnik je zasad, a najvećim dijelom to će ostati i kasnije kad se uvedu inspektori za vjeroučitelje sa strane Crkve, najodgovornija crkvena osoba za predlaganje, produžavanje ili uskraćivanje mandata nekoj osobi. Time je župniku ukazano veliko povjerenje, ali mu je istodobno data i velika odgovornost odnosno suodgovornost za vjeronauk u školi. Ovdje se zapravo radi o dvojakoj odgovornosti. S jedne strane, župnik je odgovoran za djecu koja se poučavaju u vjeri putem vjeronauka. S druge strane, jednako je odgovoran za vjeroučitelje koji tu djecu poučavaju. Nije, naime, svejedno iz kojih motiva i na temelju kojih kriterija župnik nekoga predlaže za vjeroučitelja, preporuča da se nekome ne produži mandat ili da se on nekome čak i oduzme prije isteka roka, ako se radi o privremenom mandatu.

Ovdje je nužno spomenuti još jednu mogućnost. Što i kako onda kad je pojedini župnik u nemogućnosti uspješno koordinirati vođenje vjeronauka u školi ili kad i sam kao vjeroučitelj u školi ima tolikih teškoća da mu se stoga vjeroučenici rapidno osipaju, a ravnatelj traži njegovu zamjenu? Ovo pitanje ostavljam za diskusiju. U tom slučaju je nužno putem razgovora, u kojem sudjeluju i dotični vjeroučitelj i Povjerenstvo, a uz uvažavanje i ravnateljeva mišljenja, tražili najbolje rješenje za vjeroučitelja i njegove vjeroučenike.

VAŽNOST INFORMIRANOSTI ŽUPNIKA-KOORDINATORA

Nadam se da je iz dviju prethodnih točaka dostatno prepoznatljivo kako dobra i uspješna budućnost školskog vjeronauka u hrvatskoj Crkvi velikim dijelom ovisi i o župniku. On postaje jednim od odgajatelja budućeg vjeroučitelja, ali i osobom koja ga prati, potiče i motivira. Optimalno je da, uz uvažavanje kriterija i propisa koje traže crkvene strukture (biskupi Hrvatske i Povjerenstvo pojedine /nad/biskupije za vjeronauk) te školske vlasti, župnik zasad igra nezamjenjivu ulogu:

a) u postupku za postizavanje mandata dajući svoje mišljenje o kandidatu. Ovdje se misli na prvi mandat i na njegovo produžavanje.

b) u otvaranju radnog mjesta u školi dajući svoj placet za svakoga jedinog vjeroučitelja na temelju kojega dotični zasniva radni odnos.

c) u praćenju svakog vjeroučitelja. Ovdje je župnik vjeroučitelju pratitelj, suradnik, kolega, ali i svojevrsna nadređena crkvena instanca. U tu svrhu je moguće da se župnik povremeno - jedanput mjesečno - susreće sa svim vjeroučiteljima. U tom susretu može se načiniti analiza vjeronauka u školi, prodiskutirati eventualne teškoće s kojima se vjeroučitelji susreću itd.

d) u rješavanju eventualnih teškoća u slučaju uskraćivanja i oduzimanja mandata nekom vjeroučitelju.

Za uspješno ostvarivanje njegove uloge župniku-kordinatoru je potrebna dvostruka informiranost, i to sa strane školskog i crkvenog autoriteta. Župnik mora poznavati prava i dužnosti vjeroučitelja u školi, ali isto

tako prava i dužnosti ravnatelja i pedagoške službe, koji sa školske strane nadziru rad vjeroučitelja. Ta prva vrst informiranosti mu omogućava da suvereno, stručno i korektno nastupa kako pred vjeroučiteljem tako i pred školskim vlastima. Ujedno mu omogućava da pravodobno i na nižoj razini pomaže u rješavanju eventualnih nejasnoća i nesporazuma. Upravo prva godina iskustva školskog vjeronauka pokazala je da mnogi ravnatelji nisu bili ili nisu htjeli biti ispravno informirani u svezi s vjeronaukom u školi. No, prošlogodišnje iskustvo dokazuje i to da se i mnogi župnici nisu najbolje snalazili kod uvođenja vjeronauka u škole i to iz raznoraznih razloga. Od župnika se očekuje da u interesu vjeroučitelja i u interesu vjeronauka pažljivo prati propise i moguće izmjene u propisima Ministarstva prosvjete, kulture i športa koji se odnose na vjeronauk.

Župniku je potrebna i druga vrst informiranosti i to sa strane crkvenog autoriteta. Misli se, naime, da župnik poznaje svoje kompetencije u odnosu na vjeroučitelja i u odnosu na ravnatelja; da poznaje nadležnosti Povjerenstva nadbiskupije za vjeronauk u školi i da poznaje kriterije za izdavanje, produžavanje mandata, kao i kriterije odnosno razloge za eventualno uskraćivanje mandata vjeroučitelju. Ta vrst informiranosti, kao i prethodna, omogućuje župniku da suvereno, stručno i odgovorno, a ne nepedagoški, a onda pomalo i neodgovorno, pristupa bilo vjeroučitelju, bilo ravnatelju, bilo nekoj osobi iz pedagoške službe. Ta informiranost omogućuje pravodobno filtriranje najrazličitijih kandidata za vjeroučitelje, jer među tim kandidatima ima i osoba koje su optimalno pedagoški i ljudski, ali su nedostatno crkveno, vjernički ili evanđeoski motivirane. Ona naposljetku omogućuje da župnik, osobito u teškim i konfliktnim ili drugim problemima natovarenim slučajevima, nastupa pravedno i odgovorno.

NEOPHODNOST ŽUPNIKOVA ZANIMANJA ZA DOBRO ODVIJANJE VJERONAUKA U ŠKOLI

Zašto je potrebno župnikovo zanimanje za optimalno funkcioniranje vjeronauka u školi? Na neophodnost toga zanimanja već je izravno ili neizravno ukazano u točkama 1-3. Dostatno je samo još naglasiti da je župnik-koordinator osoba koja najmanje kontrolira druge vjeroučitelje, a daleko ih više motivira, potiče, hrabri, pa ako ustreba i tješi u njihovim privremenim neuspjesima ili eventualnim razočaranjima u školskom vjeronauku. Župniku je opravdano stalo da se školski vjeronauk u školama na teritoriju njegove župne zajednice dobro ostvaruje, jer time se otvara još jedan kanal u prenošenju vjere, a to je škola. Taj kanal prenošenja vjere zajedno s ostalim kanalima prenošenja vjere (obitelji, profesionalnim prenositeljima vjere i župnom zajednicom) čini cjelinu u naviještanju Radosne vijesti mladim osobama. I naposljetku, župnik koji je trajno zainteresiran za dobro ostvarivanje vjeronauka u školi rado se informira, ispravno shvaća svoje mjesto i svoju ulogu u župnoj zajednici, te odgovorno ostvaruje ulogu župnika-koordinatora u vođenju vjeronauka u školi.

NAMJESTO ZAKLJUČKA

Namjesto zaključka još samo dvije napomene. Uvođenje vjeronauka u škole nameće ne samo drukčiji model župne katehizacije, nego traži svojevrsno prestrukturiranje pastoralne djelatnosti na razini župne zajednice, ali i na drugim crkvenim razinama, primjerice na teološkim učilištima. To ujedno znači da je nužno imati pred očima sljedeće. S uvođenjem

vjeronauka u školu pastoralni djelatnici na razini župne zajednice imaju dvije kategorije naslovnika kojima se obraćaju. Tu su prije svega vjeronaučnici iz škole. Zatim tu je i sav ostali Božji narod, kojemu se dušobrižnici obraćaju jedino na razini župne zajednice, dok s vjeronaučnicima komuniciraju i na razini župne zajednice i škole. I druga napomena ukazuje na potrebu svojevrsnog prestrukturiranja dušobrižničkog rada župnika i kapelana, koji odjednom nisu više svojim punim radnim vremenom nazočni u vlastitoj župnoj zajednici. Uza svu radost i spremnost kojom prihvaćaju vjeronauku u školi, svećenici u župama osjećaju preopterećenost u radu i nedostatak vremena za kvalitetno pripremanje školskog vjeronauka. Tu se otvara nužnost traženja i angažiranja novih suradnika na razini župne zajednice, koji će odteretiti župnika i kapelana. No, spomenute dvije napomene otvaraju novu problematiku, koja traži posebno predavanje, a za to ovdje nije ni mjesto ni vrijeme.